

Sammlaren

Tidskrift för
svensk litteraturvetenskaplig forskning
Årgång 92 1971

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: E. N. Tigerstedt, Örjan Lindberger

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7,
752 36 Uppsala

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala 1972

(1954), svarar nu också för en bok av Loup de Fages om Edith Södergran. Loup de Fages behärskar svenska väl, han har omsorgsfullt tagit del av Edith Södergranforskningen, i främsta rummet Gunnar Tideströms monografi och Olof Enckells undersökningar, och han har avlagt en visit hos den äldre Hagar Olsson i Helsingfors och vallfärdat till Raivola — om ett nyligen avlagt besök där i »le pays d'Edith» handlar bokens slutsidor. Loup de Fages betraktar Edith Södergrans lyrik som »une poésie de feu et de sang», men hans franska retorik som naturligtvis bör ha stimulerats av skaldinnans eget bildspråk, tillåts dock inte att otillbörligt skymma föremålet. Han har en anmärkningsvärt fin förståelse för Edith Södergrans särart och även om han följer särskilt Gunnar Tideström mycket nära i hämlarna i sin framställning, kan hans bok dock sägas ha en relativt självständig karaktär. Loup de Fages konstaterar för övrigt anspråkslöst att han velat så mycket som möjligt lämna ordet åt författarinnan, »dans ses poèmes et dans ses lettres»; Hagar Olssons utgåva av Ediths brev har sålunda flitigt utnyttjats för bokens senare kapitel, alltifrån kap. VIII, »L'histoire d'une amitié». Utan tvivel har detta också varit det lämpligaste tillvägagångssättet när det gällt att väcka franska läsares intresse för denna för dem okända skaldinna från det exotiska Karelen — »terre de poètes par excellence.»

Gunnar Tideström tog ju väl vara på ett uppslag från Hagar Olsson och Gunnar Ekelöf när han effektivt vederlade den uppfattningen att Edith Södergrans dikter enbart återgav en drömverklighet och ett drömlandskap. Loup de Fages betonar i Tideströms efterföljd Raivolamiljöns betydelse för hennes poesi. Han finner med allt skäl redan hennes skolflickspoesi (»Vaxdukshäftet») av stort intresse och utnyttjar naturligtvis på denna punkt såväl Tideström som Enckell. De politiska händelsernas nedslag i hennes dikt, Nietzscheläsningen, förnyelsen av hennes poetiska uttrycksmedel i expressionismens tecken, de sista årens religiösa orientering och den slutliga sjukdomsdiktningen, allt detta får en klagörande framställning. Edith Södergrans livsöde måste gripa och hennes poesi — som gör sig påfallande väl i fransk tolkning med sina djärva visioner och sina överdådiga metaforer — måste fångla en fransk publik, därom är man övertygad. Må den också uppträcka hennes dimensioner.

Ulf Wittrock

Olof Lagercrantz: *Att finnas till. En studie i James Joyces roman Odysseus*. Wahlström & Widstrand 1970.

Olof Lagercrantz' bok om Ulysses introducerar läsaren i det stora verket genom att anlägga sju pedagogiskt välvalda och klart fasthållna huvudsynpunkter. Först redogörs för skeendet i boken, och dess förhållande till det homeriska mönstret diskuteras. Relationen mellan romanens Dublin och verklighetens är nästa stora problem som tas upp, och därefter behandlas Joyces humor och de komiska dragen i boken. Gestalten Leopold Bloom studeras i ett kapitel och i ett följande romanens teknik. Joyce själv, hans relationer till sitt verk och Stephen Dedalus' personlighet är ett problemkomplex som utgör en annan självklar huvudpunkt, och Molly Bloom ägnas det sista avsnittet där förstås också Joyces hustru Nora karakteriseras.

Lagercrantz har smidigt utnyttjat och presenterat en rad viktiga bidrag till Joyceforskningen och har även gjort en resonerande bibliografi till boken, vilket ökar dess värde. Uppfattningen att Joyce är på en gång moralist och humorist, som Darcy O'Brien företräder (se Samlaren 1969), har Lagercrantz inget till övers för. Det hör kanhända ihop med detta, att Ulysses hos Lagercrantz framstår som rätt spänningslös. Med titeln *Att finnas till* har han antytt sin tolkning, som egentligen inte är någon tolkning: Ulysses hävdar ingenting alls, den bara är och vill fånga ett ögonblick av det varande (s. 31, 139). Hur boken samtidigt kan fungera som »tungt inlägg i samhällsdebatten», som Lagercrantz säger (s. 120), blir jag inte riktigt klok på. Har den ett ärende genom att inte ha ett ärende? Att Ulysses genom sin människoskildring verkar som moralisk befrielse förefaller som en subjektiv upplevelse, inte som en bevisbar tes.

Men presentationen av Ulysses, dess författare och problemen den ställer håller sig till väsentligheter och förmedlar på ett angenämt sätt både nyttig information och något av det personliga utbyte som Lagercrantz har haft av sitt studium. Den borde bli ett gott stöd för dem som känner sig tvehågsna inför läsningen av Ulysses.

Louise Vingé

Elisabeth K. Beaujour: *The Invisible Land. A Study of the Artistic Imagination of Iurii Olesha*. Columbia University Press. New York 1970.

Jurij Olesjas roman *Avund*, publicerad 1927, brukar betraktas som en av det ryska 20-talets